Ключевые слова: подавляющее право оставления на работе, высвобождение, высшая квалификация, производительность труда.

Krayevska V.O. Improvement of methods of the Labour right in industry of freeing of workers and them further employment -Article.

In the article the problem of determination of ways of perfection of legal mechanism of regulation of freeing of workers and providing of them is examined further employment in the conditions of becoming in Ukraine of market economy. The row of conclusions and concrete suggestions sent to perfection of the Ukrainian legislation is brought in.

Keywords: repressing right for abandonment at work, freeing, higher qualification, labour productivity.

УДК 342.95:614.4(477)

М.М. Купалов,

ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ПОШИРЕННЮ СОЦІАЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ХВОРОБ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню актуальних питань протидії поширенню соціально небезпечних хвороб в Україні. Особливу увагу приділено проблемі формування системи протидії соціально небезпечним захворюванням в Україні.

Ключові слова: соціально небезпечні хвороби, система протидії, епідемія ВІЛ/СНІДу, епідемія туберкульозу.

Історія цивілізації переконливо свідчить, що на розвиток суспільства найбільш істотно впливали війни та інші соціальні потрясіння, природні катаклізми та тяжкі хвороби людей. Очевидно, що втрати людства від тяжких хвороб у повній мірі співрозмірні з втратами людства від різного роду соціальних потрясінь, а мабуть, і перебільшують їх. Особливо це стосується хвороб, які за своїми наслідками та масштабами здатні суттєво впливати на демографічну ситуацію і в такій якості виступати умовою виживання не тільки окремих народів, а і людства в цілому. Наслідки розповсюдження такого роду захворювань змусили людство по новому поглянути на проблеми боротьби із ними і результати наукових пошуків у цій сфері стали набувати загальносвітового значення. Протягом багатьох років соціальна небезпечність тих чи інших хвороб змінювалася в залежності від рівня розвитку суспільства та конкретних історичних умов. Особливо актуалізувались питання боротьби із соціально небезпечними захворюваннями в період якісних перетворень у суспільного житті протягом останнього століття. Не втратили своєї значущості ці питання і в сучасних умовах на по-

чатку XXI століття. Не є виключенням у цьому плані у сучасне українське суспільство.

Питаннями протидії поширенню соціально небезпечних хвороб в Україні в тій чи іншій мірі займалися такі вчені як Вовкогон О. Ю., Лірник С. В., Мельник В. М., Новожилова І. О., Рудий В. М., Семигіна Т. В., Фіщенко Ю. І. та інші. В той же час, на сьогодні не сформовано єдиного підходу до розуміння поняття і сутності, структури системи протидії соціально небезпечним хворобам в Україні, дослідження чого і було метою цієї роботи.

В цілому, питання протидії соціально небезпечним захворюванням в сучасній Україні активно почали підійматися з 1995 року, коли в нашій державі згідно з рекомендаціями ВООЗ було офіційно проголошено епідемію туберкульозу [7, с. 487]. Фахівці зазначають, що вона і сьогодні невпинно прогресує та набуває загрозливих масштабів. Незважаючи на протитуберкульозні заходи, здійснювані в нашій країні, епідемічна ситуація із захворюваністю на туберкульоз залишається напруженою [14, с. 4]. У повній мірі це стосується і захворюваності на СНІД. Як заявив у січні 2011 року виконавчий директор Глобального фонду боротьби зі СНІДом, туберкульозом і малярією Мішель Казачкін на прес-конференції за наслідками зустрічі з прем`єр-міністром України Миколою Азаровим, Україна і Росія є єдиними країнами в світі, де СНІД продовжує поширюватися [13]. Все це обумовлює підвищений науковий інтерес до питань протидії поширенню соціально небезпечним захворюванням в сучасній Україні. Протидія соціально небезпечним хворобам має стати одним з пріоритетних напрямків діяльності держави, оскільки саме ці хвороби становлять значну суспільну небезпеку не тільки для осіб, які оточують хворих на зазначені хвороби, а і для суспільства в цілому.

Одним з важливим перспективних шляхів вирішення проблеми поширення соціально небезпечних хвороб в Україні, на нашу думку, має бути наукова розробка та законодавче закріплення категорії соціально небезпечних хвороб. Це дозволить не тільки удосконалити законодавчу базу, а і що головне – розглядати протидію цим явищам системно, з урахуванням існуючих правових, економічних, соціальних, політичних, екологічних реалій. Фрагментарний підхід до вирішення зазначених проблем, зокрема, протидії туберкульозу та СНІДу, довів свою низьку результативність, а тому до вирішення цих питань слід підходити комплексно. На нашу думку, для результативної боротьби зі СНІДом і туберкульозом, а також з іншими соціально небезпечними захворюваннями, доцільно розглянути питання про систему протидії їх поширенню. Такого роду система повинна враховувати ряд аспектів.

По-перше – історичний, який виражається в наявності конкретно-історичних умов, внаслідок яких виникають події, які кардинально змінюють життя суспільства і в більшості випадків пов’язані з руйнуванням усталених суспільних зв’язків і, як наслідок, з різким погіршенням життєвого рівня населення. До таких подій можна віднести війни, революції то-

що. Історичний досвід свідчить, що окремі захворювання в таких умовах фактично набувають характеру соціально небезпечних. Наприклад, в умовах громадянської війни одним із найбільш поширених захворювань був тиф.

По-друге – соціально-психологічний. В цілому, як зазначають фахівці, «емоційне поле» сучасного українського суспільства побудоване на атмосфері недовіри, ворожості, характерних для суспільств тоталітарного режиму, з якого Україна намагається вийти. Соціальне оточення здебільшого сприймається негативно, за винятком тих, хто оцінюється індивідом як «подібне до мене». Це є соціально-психологічним підґрунтям розвитку ксенофобії, недовіри до представників певних соціальних груп чи інших національних спільнот [8, с. 12-13]. Нажаль, таке ставлення проявляється і по відношенню до осіб, які хворіють на соціально небезпечні захворювання. Тривалі соціально небезпечні хвороби, особливо коли мова йде про СНІД, можуть передаватися тільки специфічними шляхами, які потребують тісного контакту. В той же час, ВІЛ не передається під час спілкування, потискання руки тощо. Однак, це, на жаль, ще не усвідомлено в достатній мірі більшістю українського суспільства. Стосовно осіб, які хворіють на соціально небезпечні хвороби, часто мають місце прояви неповаги і дискримінації, відмови медичного персоналу працювати з такими особами. В свою чергу, це провокує незадоволеність і гнів зі сторони носіїв цих хвороб, в результаті чого трапляються випадки умисного інфікування здорових оточуючих осіб.

Тому одним з ключових питань протидії соціально небезпечним захворюванням має бути формування у суспільства адекватного психологічного ставлення до їх носіїв.

По-третє, це інформаційний аспект, оскільки інформація має відігравати ключову роль у вирішенні зазначених питань. Саме за допомогою відповідного інформаційного впливу видається можливим формування толерантності до осіб, хворих на соціально небезпечні хвороби. Більш того, інформація має бути тим елементом, який служитиме зв'язком між іншими елементами системи. Інформаційний компонент важливий і тим, що він передбачає отримання інформації про кількість хворих на соціально небезпечні хвороби. При цьому, загальновизнаним є факт, що офіційні дані не відображають реальний масштаб їх розповсюдження, зокрема, на сьогодні досить важко визначити дійсну кількість людей, інфікованих ВІЛ в Україні. Вони лише надають інформацію про осіб, які пройшли тестування на антитіла до ВІЛ, у яких була виявлена ВІЛ-інфекція, і які були внесені до офіційного реєстру випадків ВІЛ-інфекції. Значно більша кількість громадян можуть бути інфікованими, але вони необізнані щодо свого статусу [15]. У зв'язку з цим, важливим питанням у процесі протидії поширенню соціально небезпечним хворобам в Україні є формування у громадян відповідального ставлення до свого здоров'я, усвідомлення необхідності діагностування свого організму на предмет наявності ВІЛ-інфекції, особливо за умови, що в Україні створені для цього всі умови. Особливого значення

набуває інформування суспільства про соціально небезпечні хвороби, заходи профілактики та фактичні результати діяльності відповідних державних органів та недержавних інституцій у цій сфері.

По-четверте, слід враховувати і суб'єктивний фактор. Так, в цілому, стан захворюваності на більшість хвороб визначається не рівнем розвитку системи охорони здоров'я чи станом навколишнього природного середовища, а способом життя [1, с. 6]. Це обумовлює той факт, що визначальним фактором поширюваності більшості хвороб, і насамперед, інфекційних, виступає спосіб життя людини. У повній мірі це стосується соціально ненебезпечних захворювань. Так, наприклад, за даними офіційної статистики, інфекція на ВІЛ в більшості випадків поширюється під час статевих відносин (86%), на другому місці – ін'єкційне споживання наркотичних речовин [5, с. 135]. Якщо говорити про туберкульоз, його мікобактерії поширюються повітряно-крапельним шляхом, а тому більшість населення є носіями цих бактерій. В той же час, проявляють свою дію ці бактерії та спричиняють хворобу лише в організмі з ослабленим імунітетом – насамперед, в результаті нездорового способу життя. Отже, коригування способу життя людини дозволяє у деяких випадках уникнути захворюваності на соціально небезпечні хвороби. У зв'язку з цим, формуючи систему протидії соціально небезпечним хворобам особливу увагу слід приділяти виховним та інформаційним заходам, особливо серед дітей та осіб студентського віку.

По-п'яте, економічний аспект. Незаперечним є той факт, що, наприклад, на рівень поширення захворюваності на туберкульоз прямо впливає економічний рівень життя населення, недарма туберкульоз називають захворюванням соціально незахищених верств населення. Як сказав Роберт Кох (вчений, який відкрив існування мікобактерій туберкульозу), «поки є на землі хрущоби, куди не проникає промінь сонця, сухоти і далі будуть існувати» [6]. Стосовно ж захворюваності на СНІД, то тут також можна простежити залежність стану епідемії від рівня життя населення. Так, на сьогодні в більшості бідних африканських країн – Лісото, Намібії, Свазіленді, Замбії та Зімбабве, кожний п'ятий житель країни є інфікованим на ВІЛ [5, с. 130]. У зв'язку з цим, підвищення рівня життя населення є невід'ємним елементом боротьби із соціально небезпечними хворобами. Не менш значущим економічний аспект є і для можливостей держави забезпечити належний рівень фінансування діяльності, спрямованої на протидію поширенню соціально небезпечних хвороб в Україні.

По-шосте, при побудові системи протидії соціально небезпечним захворюванням необхідно враховувати політико-правовий аспект, який в першу чергу знаходить свій прояв у розробці та реалізації відповідних програм загальнодержавного і регіонального значення стосовно протидії соціально небезпечним хворобам. Ці програми мають виконувати функції планування та координації у зазначених питаннях, визначаючи загальнодержавні пріоритети боротьби із соціально небезпечними хворобами та засоби досягнення відповідних цілей. Існуючі на сьогодні програми стосовно про-

тидії соціально небезпечним захворюванням, в цілому, доводять свою ефективність. Наприклад, в результаті виконання Загальнодержавної програми протидії захворюванню на туберкульоз у 2007-2011 роках, у 2011 році захворюваність на туберкульоз становила 67,2 на 100 тис. населення (захворіло 30 659 осіб), що на 1,8 % менше, ніж в 2010 році і на 19 % менше у порівнянні з 2006 роком. Рівень смертності знизився з 2006 року на 31 % з 22,3 до 15,3 на 100 тис. населення у 2011 році [4]. Що ж до ВІЛ, то у 2010 році було зареєстровано 20489 нових випадків ВІЛ-інфекції в Україні. Проте, з 2006 року темпи приросту нових випадків інфікування зменшуються. У 2010 році темп приросту склав 3,3% [3]. В той же час, незважаючи на певні позитивні зрушення, кількість ВІЛ-інфікованих в Україні збільшується з кожним роком, а від захворювання на туберкульоз гине значна кількість громадян. Це обумовлює необхідність удосконалення системи протидії соціально небезпечним захворюванням в Україні. Слід більше уваги приділяти регіональним програмам боротьби з такого роду захворюваннями. Поряд з цим, ефективність виконання як регіональних, так і загальнодержавних програм слід пов'язувати з можливістю їх більш оперативного коригування з урахуванням конкретних показників динаміки рівня захворюваності.

По-сьоме, система протидії соціально небезпечним захворюванням має включати організаційно-правовий аспект, який повинен передбачати дієве нормативно-правове забезпечення, організовану та належним чином скоординовану систему державних та недержавних інституцій, які мають на меті боротьбу із зазначеними захворюваннями. Стосовно діяльності такого роду державних органів, слід зазначити, що вона є не досить ефективною. Окрім цього, видається, що в сучасній Україні ще не сформованого системного підходу до питань взаємодії державних органів та громадськості у сфері протидії поширенню соціально небезпечних захворювань, не в достатньому ступені використовуються можливості державного впливу для профілактики такого роду захворювань. Слід також зазначити, що за останні роки питання координаційної діяльності у сфері протидії соціально небезпечним хворобам вирішувалися певною мірою не послідовно. Примітно, що з 2005 року неодноразово було змінено назву координуючого органу при Кабінеті Міністрів України, який має на меті боротьбу із такого роду захворюваннями. Так, у 2005 році в Україні згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 352 було створено Національну координаційну раду з питань запобігання поширенню ВІЛ-інфекції СНІДу [12]. У 2007 р. замість цього органу було створено Національну раду з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу (постанова КМУ № 926) [2]. У 2008 році була сформована Координаційна рада з проблем ВІЛ-інфекції/СНІДу, туберкульозу та наркоманії, що є консультативно-дорадчим органом при Президентові України (Указ Президента України № 220/2008) [11], яка згодом була ліквідована. На сьогодні ці функції виконує Державна служба України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небез-

печних захворювань [10], але питання координації в Положенні про цю службу свого належного закріплення, на наш погляд, не знайшли.

Все це дозволяє дійти до висновку, що система протидії соціально небезпечним захворюванням в Україні має носити комплексний характер та може розумітися як сукупність соціальних, економічних, політичних, інформаційних та організаційно-правових заходів, які спрямовані на профілактику поширення СНІДу, туберкульозу та інших соціально небезпечних захворювань, а також надання медичної, психологічної та іншої допомоги особам, які хворіють на такі хвороби з метою забезпечення їм належного рівня життєдіяльності. Вважаємо, що визначення такого роду аспектів та їх науковий аналіз повинен слугувати підґрунтям для побудови системи протидії соціально небезпечним захворюванням та визначення відповідних заходів політичного, економічного, правового та організаційного характеру, спрямованих на профілактику та боротьбу з відповідними хворобами. В цілому ж, система протидії соціально небезпечним захворювання в Україні повинна включати в себе відповідні державні та недержавні інституції, механізм координації їх діяльності, в тому числі і на міждержавному рівні, ієрархію взаємопов'язаних політико-правових актів, що стосуються питань протидії цим хворобам. Лише у разі належної взаємодії зазначених структурних компонентів системи та з урахуванням вищевказаних аспектів протидія поширенню соціально небезпечних хвороб в Україні буде ефективною та результативною.

Література:

1. Гаращук В. П. Культура здоров'я – новий сучасний напрямок формування здорового покоління // Проблеми та перспективи розвитку культури здоров'я особистості в соціальному контексті: зб. Матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. «Проблеми та перспективи розвитку культури здоров'я особистості в соціальному контексті» (21-22 квітня 2010 р., м. Стаханов) / За заг. ред. В. П. Гаращука. – Луганськ: Вид-во ДЗ «АНУ імені Тараса Шевченка», 2010. С. 6-14.
2. Деякі питання протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу. Постанова КМУ від від 11 липня 2007 р. N 926 // [Електронний ресурс] http://zakon.rada.gov.ua
3. Епідемічна ситуація з ВІЛ-інфекції/СНІД в Україні // [Електронний ресурс] http://www.aids.donetsk.ua/2.html
4. Заключний звіт за результатами виконання Загальнодержавної програми протидії захворюванню на туберкульоз у 2007-2011 роках // [Електронний ресурс] http://moz.gov.ua/docfiles/zvit.pdf
5. Звоницкий З. М. Ловушки для каждого. – Везелица, 2003. – 204 с.
6. Лечение туберкулёза народными методами // [Електронний ресурс] http://biomedrezerv.ru/
7. Молєв В. П. Діагностика та профілактика депресії у практиці фтизіатра: психологічний аспект // Проблеми сучасної психології . – 2011. – Випуск 11. – С. 487-499.

8. Молодь України у дзеркалі соціології / За заг. ред. О. Балакірєвої і О. Яременка. – К.: УІСД, 2001. – 210 с.
9. На тульских дискотеках заражают СПИДом? // [Електронний ресурс] http://www.tula.rodgor.ru/gazeta/646/uvd/2396/
10. Питання Державної служби України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань. Указ Президента України від 8 квітня 2011 року № 441/2011 // [Електронний ресурс] http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/441/2011
11. Про Координаційну раду з проблем ВІЛ-інфекції/СНІДу, туберкульозу та наркоманії. Указ Президента України від 17 березня 2008 року № 220/2008 // [Електронний ресурс] http:// zakon.rada.gov.ua
12. Про утворення Національної координаційної ради з питань запобігання поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу. Постанова КМУ від 16 травня 2005 р. N 352 // [Електронний ресурс] http:// zakon.rada.gov.ua
13. Україна і Росія є єдиними країнами у світі, де СНІД продовжує поширюватися // [Електронний ресурс] http://rss.ukrnews.net/
14. Фіщенко Ю. І., Мельник В. М., Новожилова І. О., Лірник С. В. Смертність хворих на туберкульоз: її структура, динаміка і особливості в період епідемії/ Актуальні питання фтизіатрії. – 2009. – № 3. – С. 3–9.
15. Янішин У. Я. Боротьба з ВІЛ/СНІДом в Україні: соціально-економічні аспекти // Ліки України. – 2010. - № 2. – С. 22-26.

Купалов М. М. К вопросу о формировании системы противодействия распространению социально опасных болезней в Украине. – Статья.

Статья посвящена исследованию актуальных вопросов противодействия распространению социально опасных болезней в Украине. Особенное внимание уделено проблеме формирования системы противодействия распространению социально опасных болезней в Украине.

Ключевые слова: социально опасные болезни, система противодействия, эпидемия ВИЧ/СПИДа, эпидемия туберкулёза.

Kupalov M. M. On the formation of social fight the spread of dangerous diseases in Ukraine. – Article.

Article is devoted to the study current issues preventing the spread of socially dangerous diseases in Ukraine. Particular attention is paid to the problem of formation of anti-social and dangerous diseases in Ukraine.

Keywords: socially dangerous diseases, the system against the HIV / AIDS, tuberculosis epidemic.